

Johan von Wright

*31.3.1924 †30.4.2015

Psykologian professori Johan Magnus (Jonni) von Wright kuoli 30. huhtikuuta 2015 Mågsholmenin saarella Kemönsaarella 91-vuotiaana. Hän oli syntynyt Helsingissä 31. maaliskuuta 1924 toimitusjohtaja Sven von Wrightin ja hänen puolisonsa Brita Ekkvistin ainoana lapsena.

Johan von Wrightin opintie kulki rajan taakse jääneestä Värtsilän alakansakoulusta Tölö Svenska Samskolaan (Zillen), josta hän tuli ylioppilaaksi vuonna 1942. Sota-ajan vuoksi ylioppilaskirjoituksia ei järjestetty. Lukion jälkeen alkoi lähes kolmivuotinen asepalvelus. Sen päätyttyä keväällä 1945 hän omien sanojensa mukaan "luiskahti sisään" Helsingin yliopistoon suorittaen täydet opinnot sekä teoreettisessa että käytännöllisessä filosofiassa Eino Kailan ja Georg Henrik von Wrightin ohjauksessa. Psykologian opinnot olivat sivuosassa, vaikka psykologiset kysymykset kiinnostivat Johan von Wrightiä enemmän kuin filosofian tiukka looginen analyysi. Aiemmin inspiraatioita antaneen saksalaisen psykologian romahdettua poliittisista syistä 1930- ja 1940-luvuilla akateeminen psykologia oli maassamme kuitenkin neuvottomuuden tilassa. Ammatissa toimivia psykologejaakaan ei ollut

kuin kourallinen. Ala nilkutti eteenpäin lähinnä siitä kiinnostuneiden filosofien harastuksena. Tulevalle psykologian professorille ratkaiseva tapahtuma oli **British Councilin apuraha, jonka tuella hän aloitti väitöskirjaopintonsa Oxfordin yliopiston kokeellisen psykologian laitoksessa.**

Vuonna 1955 valmistunut väitöskirja käsitteli ensimmäisenä Suomessa oppimisen psykologiaa. Sen keskeisestä teemasta, "oikeiden" ja "väärin" vastausten välisestä kilpailusta oppimisen prosessissa, tuli Johan von Wrightin tutkija- ja opettajatyön punainen lanka, joka ohjasi hänen empiiristä ja teoreettista työtään loppuun asti. Väitöskirjan kokeet olivat osa Britanniassa ja Yhdysvalloissa tuolloin jo ilmassa ollut – vielä artikuloimatonta – vastavaikutusta 1900-luvun valtasuuntausta, behaviorismia vastaan. Behavioristinen analyysi nojasi havaittavissa olevaan ulkoiseen käyttäytymiseen. Uusi suuntaus taas katsoi, että ihmisen toimintaa ohjaa päänsisäinen kognitio, muun muassa tarkkaavaisuus, muisti, oppiminen ja kieli. Nämä niin sanotun kognitiivisen psykologian ydinkysymykset kokivat voimakkaan nousun länsimaissa 1960-luvulla.

Torjuttuaan perhesyistä Cambridgen yliopiston tekemän senioritason työtarjouksen Johan von Wright palasi perheeseen Suomeen. Täällä hänet eri vaiheiden jälkeen nimitettiin Turun yliopiston psykologian professoriksi vuonna 1960. Parenteettisesti voi mainita, että hän läpäisi tuolloin muille kuin suomenkielisille tarkoitettun seitsemän tunnin pituisen kielikokeen. Tarina herätti hilpeyttä von Wrightin 1960- ja 1970-luvun oppilaisa, joista tuskin kukaan puhui yhtä huoliteltua suomea kuin hän. Vuoteen 1982 ulottuneen Turun kauden merkittävä anti oli kognitiivisen psykologian tuominen ja juurruttaminen Suomeen. Koska behaviorismi ei milloinkaan saanut maassamme kunnan jalansijaa, vastaanotto oli myönteinen, osin myös innostunut. Åbo Akademin on puolestaan kiittäminen Johan von Wrightia 1960-luvulla saamastaan psykologian professuurista, jota ministeriö alun perin tarjosi Turun yliopistolle.

Johan von Wrightin työ oli huomattu myös muualla. Lukuvuoden 1969–1970 hän oli yksi niistä kuudesta psykologista maailmassa, jotka kutsuttiin Palo Alto/Stanfordiin työskentelemään kuuluisassa Center for Advanced Study in the Behavioral Sciences -keskuksessa. Vuodet 1975–1978 hän oli Suomen Akatemian tutkijaprofessorina ja siirtyi Helsingin yliopiston soveltavan psykologian professoriksi vuonna 1983. Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi professori von Wright kutsuttiin vuonna 1974.

Lyhyeksi jääneen Helsingin kauden 1983–1989 pysyvä anti oli ristiriitojen koeteleman psykologian laitoksen saaminen puhaltamaan yhteen hiileen. Tästä alkoi laajalla rintamalla tapahtunut nousu, joka jatkuu yhä. Aikaansaannos oli luonteenomai-

nen Johan von Wrightille, joka tutkijana ja opettajana oli generalisti eikä välittänyt tieteen sisäisistä muureista. Tämä näkyi myös Turun aikana. Vaikka hän oli alun perin luonnontieteellisesti virittynyt, hän laajensi määrätietoisesti laitoksen tutkimusta soveltavaan ja yhteiskuntaa palvelemaan suuntaan. Hän toimi myös Suomen Psykologiliiton ensimmäisenä puheenjohtajana hankalana formatiivisina vuosina 1958–1967. Kasvatustieteen ja psykologian maassamme aikanaan ainutlaatuinen ja edelleen tuloksekas yhteistyö alkoi hänen ja professori Juhani Karvosen yhteisestä visiosta. Johan von Wright näki itsensä pikemminkin vaikutteiden antajana kuin tutkijana. Omaelämäkerrallisessa tekstissään hän sanoo ”minun yleistajuiset artikkelini, kirjani ja esitelmäni kognitiivisista prosesseista ovat luultavasti olleet paljon tärkeämpiä kuin tekemäni tutkimus”. Ne noin kymmenen oppilasta, joista tuli psykologian, kasvatustieteen ja kognitiotieteen professoreita, saattavat olla myös eri mieltä. Kaunopuheinen tuki hänen omalle näkemykselleen olivat joka tapauksessa ne 300 opiskelijaa, jotka kukin ojensivat ruusun hänen jäädessään eläkkeelle Helsingin yliopistosta.

Vuosikymmenten varrella Johan von Wright rakensi puolisonsa professori Maijaliisa Rauste-von Wrightin kanssa Mågsholmenin rettriittiä, jota he kumpikin oppivat rakastamaan. Oma tuttu merimaisema oli viimeinen, mitä Johan von Wright näki. Generalistin asenteesta kertoo, että sama maisema avautuu tulevaisuudessa kaikille, sillä puolisoiden yhteisellä päätöksellä heidän tiluksensa siirtyvät pientä mökkitonttia lukuun ottamatta osaksi Saaristomeren kansallispuistoa.

Pekka Niemi

Johan von Wright

In memoriam

Johan Magnus von Wright, professor emeritus of applied psychology at the University of Helsinki, passed away on 30th April 2015 at the age of 91 years on the island of Mågsholmen in Kemiönsaari. He was born in Helsinki on 31st March 1924.

Johan von Wright matriculated from Töölö Swedish Co-educational School, Helsinki, in 1942. After three years of service in the war he entered the University of Helsinki, where he gained a master's degree under the supervision of Eino Kaila and Georg Henrik von Wright with both theoretical and practical philosophy as main subjects. In his autobiography he describes his broad interests in the human sciences which finally led him away from the rigorous logical analysis of philosophy. At that time, however, studies in psychology occupied a minor role among his intellectual endeavours. In Finnish academic life as a whole the discipline had not yet recovered from the collapse in the 1930s of the once inspiring German school of psychology, and it was limping forward mainly as a hobby amongst interested philosophers. One decisive event for this psychology professor-to-be was the awarding of a scholarship by the British Council, making it possible for him to pursue post-graduate studies at the Institute of Experimental Psychology in Oxford.

His doctoral thesis of 1955, focused on human learning, was a pioneering work in Finland, and its central theme, the rivalry between "right" and "wrong" responses or choices during the process of learning, was to become the thread running through Johan von Wright's work, both theoretical and empirical, in the course of his career. The thesis was a contribution to a movement which began in the mid-1950s to distance

itself from the predominant school of behaviourism. Instead of studying external behaviour, this new school of cognitive psychology focused on internal processes such as attention, memory, learning and language. These themes featured in many ways in Johan von Wright's subsequent research and also in his teaching.

After declining the offer of a senior post at Cambridge University for family reasons, Johan von Wright returned to Finland. He then became professor of psychology at the University of Turku in 1960, where he worked until 1982. During this period he was a central actor in the process by which cognitive psychology became rooted in Finland, having a profound effect on both the theory and its application. As behaviourism never really established itself in the country, the reception given to cognitive psychology was very positive. Johan von Wright was not interested in becoming a leading figure, however, preferring to exert his influence by way of teaching and writing. An act compatible with this attitude was the influence he exerted with the Ministry of Education to ensure that Åbo Akademi, the Swedish-speaking university in Turku, was granted its first professorship in psychology, even though the ministry's original offer had been made to the University of Turku. High points during his Turku period included a stay at the Center for Advanced Study in the Behavioral Sciences at Stanford University in 1969–1970, as one of the six international scholars invited after stringent competition, and a prestigious research professorship affiliated to the Academy of Finland in 1975–1978. In 1983 von Wright was appointed professor of applied psychology at the University of

Helsinki, where he worked until his retirement in 1989. He was a member of the Finnish Academy of Science and Letters from 1974 onwards.

His main achievement during his time at the University of Helsinki was to bring the members of the historically conflict-ridden Department of Psychology to work together towards a common goal. This resulted in a remarkable advancement in research and teaching that is still going on today. It was characteristic of Johan von Wright that he should think of giving impetus to such a development. As a teacher and researcher he was a generalist rather than a specialist, and he did not care about inbuilt barriers in science, as also evidenced by his time in Turku. Although originally tuned to the natural sciences, he developed the profile of the psychology department towards applications that were relevant to society. He also served as the first chairperson of the Psychologists' Union of Finland in its formative years of 1957–1968. The once unique and still continuing collaboration between psychology and education in Finland was initiated thanks to the shared vision of Johan

von Wright and Professor Juhani Karvonen. More than as a devoted researcher, he regarded himself as one who could make suggestions and outline directions. In his autobiography he noted that “my popular articles, books and lectures have probably been much more important than my scientific articles”. Among those who might arrive at a different conclusion are about ten of his former students who became professors of psychology, education or cognitive science. Be it as it may, about 300 students seemed to agree with him when each one of them presented him with a rose at his retirement ceremony.

In the course of the decades, Johan von Wright together with his spouse, Professor Maijaliisa Rauste-von Wright built a beloved retreat on the island of Mågsholmen, the familiar and much appreciated sea view from which was the last thing that Johan von Wright saw. But the story continues. On the joint initiative of the spouses, the entire estate apart from a small cottage plot will become part of the Southwestern Archipelago National Park and be open to all of us. – The generalist has spoken for the last time.

Obituary by Pekka Niemi